

Практичне заняття “Документи як інструмент дослідження: відновлення історії однієї родини”

Мета заняття

Сформувати в учнів уміння досліджувати історичні події на основі різних типів джерел, критично оцінювати їхню достовірність, розрізняти підтверджені факти та припущення, а також усвідомити, як із фрагментарних документів відновлюється історія окремої людини та її родини.

Очікувані результати

Після уроку учні зможуть:

- аналізувати різні типи історичних джерел та визначати їхні можливості й обмеження;
- пояснювати, чим відрізняються офіційні документи від особистих свідчень;
- критично оцінювати достовірність інформації та розуміти причини розбіжностей між джерелами;
- розрізняти підтверджені факти й обґрунтовані припущення;
- відновлювати історію людини на основі комплексу документів;
- усвідомлювати значення документів і проєкту «Камені спотикання» для збереження історичної пам'яті.

Джерела до уроку

1. Актний запис про народження:

<https://kyivstones.org/liia-bubnova-kohan/#gallery-2>

2. Картка Лії Бубнової (Яд Вашем):

<https://collections.yadvashem.org/ru/names/13502921>

3. Картка врятованого Валентина Бубнова:

<https://pravedniki.com.ua/wp-content/uploads/Бубнов-Валентин.pdf>

4. Біографія: проєкт «Один камінь — одне життя: 80 каменів спотикання для Києва»

<https://kyivstones.org/liia-bubnova-kohan/>

Вступ

Покажіть фотографію Каменя спотикання Лії Бубнової без жодних пояснень.

Запитайте:

1. Уявіть, що ви йдете вулицею і випадково помітили цей камінь. Які запитання у вас виникають?
2. Хто ця людина? Що ви можете сказати про неї, дивлячись лише на цей камінець?

Учні 2–3 хвилини записують свої припущення на стікерах або в зошитах. Зберіть стікери або попросіть запам'ятати свої версії – вони знадобляться наприкінці уроку. Не обговорюйте правильність відповідей.

Після цього скажіть:

Сьогодні ми спробуємо стати істориками. Перед нами буде лише кілька документів, таких самих, з якими працюють справжні дослідники. Наше завдання — відновити історію реальної родини, яка жила в Києві понад 80 років тому. Але одразу попередження: ми будемо чітко розрізняти те, що документи доводять, і те, що ми лише припускаємо.

Частина 1. Вправа «Що ми можемо дізнатися?»

Роздайте учням актовий запис про народження і картку Лії Бубнової з Яд Вашем.

Завдання для пар:

- Уважно розгляньте документ.
- Заповніть таблицю

Що ми знаємо?	Що хочемо дізнатися?

25

НАРОДНИЙ КОМИСАРИАТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УСРР
Відділ Актів Громадянського Стану

28/11-50

25 числа 11-го м-ця 1935-го ЗАПИС АКТА ПРО НАРОДЖЕННЯ № 425 (перший примірник)

ВІДОМОСТІ ПРО ДИТИНУ			
1	Прізвище	Бубнов	2. Ім'я
3	Стать	чоловік	4. Стать
4	Час народження	3 число	місяць 1935-го р.
5	Позначка про близнюків	Двійня, трійня (підкреслити)	
6	Позначка про мертво-народженого		
ВІДОМОСТІ ПРО БАТЬКІВ			
Батько		Мати	
7	Прізвище	Бубнов	
8	Ім'я	Григорій	
9	По-батькові	Мукіг	
10	Національність	Рос.	
11	Вік. Минуло „...“ літ	35р.	

12	Чи має свої засоби існування, чи живе на кошти іншої особи	Так, ні (підкреслити)	Так, ні (підкреслити)
13	Заняття (спеціальність, посада, ремесло)	Механік	
13	Місце роботи (підприємство, когосп то-що)	Рухомість	
14	Місце постійного життя батьків	Місце селище	Місце селище
15	Скільки часу живуть батьки в даному місці	12	57
16	Особливі позначки	Амнезія	
17	Прізвище, ім'я та адреса заявника	Бубнов	
18	Підпис заявника	Бубнов	

* Якщо один з батьків або обидва утриманці, то обидві частини графи 13 заповнюються щодо осіб, на утриманні яких вони перебувають.

М. П. Завід. Бюро ЗАГС Діловод

Знайдіть:

- збіги;
- розбіжності;
- інформацію, яка викликає сумніви.

Обговорення.

Запитання:

- Чому виникли розбіжності?
- Чи означає це, що один документ "неправдивий"?
- Чи завжди людська пам'ять абсолютно точна?

Підводимо до поняття:

Факт $\neq$ припущення.

Частина 3. Ще один документ — нова історія

Повертаємося до таблиці "Знаємо — Хочемо дізнатися".

Запитайте:

- На які питання ми вже можемо відповісти?
- Які залишаються відкритими?

Після цього учні отримують:

- картку врятованого Валентина Бубнова;
- картку Праведниці народів світу.

<https://pravedniki.com.ua/wp-content/uploads/%D0%91%D1%83%D0%B1%D0%BD%D0%BE%D0%B2-%D0%92%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD.pdf>

Завдання

Після опрацювання визначити:

- які питання отримали відповідь;
- які залишаються відкритими;
- які нові питання виникли.

Обговорення.

Окремо звернути увагу:

- які розбіжності є між двома документами;
- чому вони виникли;
- чи можемо ми встановити абсолютно точну картину.

Ще раз повернутися до думки про обмеженість окремих джерел.

Частина 4. Робота істориків

Робота з таблицею

Факти (підтверджені документами)	Припущення (логічні висновки без документального підтвердження)

Запитання:

- Що можемо стверджувати напевно?
- Що лише припускаємо?
- Чому історик повинен чітко розмежовувати ці речі?

Частина 5. «Чи правильно ми відновили історію?»

Після того, як учні попрацювали з трьома документами, роздайте їм біографію з сайту проєкту «Один камінь — одне життя: 80 каменів спотикання для Києва».

Попросіть учнів знайти:

- чи є щось принципово нове;
- чи підтверджує біографія наші висновки.

Якщо ні — просто підсумуйте:

Навіть біографічний текст майже не додає нових фактів. Основну історію ми вже змогли відновити самостійно завдяки роботі з документами.

Фінальна рефлексія «Один документ — одне життя»

Обговоріть:

- На які питання ми знайшли відповіді?
- Які припущення підтвердилися?
- Які залишилися неперевіреними?
- Чому навіть після кількох документів ми все одно не знаємо всього?

Після цього поверніться до початку уроку.

Покажіть фотографію Каменя спотикання ще раз.

Попросіть учнів перечитати свої перші записи.

Обговоріть:

- Що ми думали на початку?
- Що знаємо тепер?

- Як змінилося наше уявлення про цю людину?

Після відповідей завершіть урок словами:

Сьогодні ми досліджували не просто історію однієї родини. Ми спробували працювати так, як працюють історики: ставили запитання, аналізували документи, перевіряли інформацію, помічали суперечності й розмежовували факти та припущення.

Один невеликий камінь на вулиці став початком великого дослідження людського життя. За кожним таким каменем стоїть не лише ім'я, а й історія, яку можна відновити лише завдяки документам, пам'яті та уважному дослідженню. Саме так зберігається історична пам'ять — через критичне мислення, відповідальність за факти і повагу до людських доль.

.